

Ceunant Llennyrch

Safle: Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ceunant Llennyrch

Dyddiad yr arolwg: 19/06/2022

Llwybrau trawslun: dolen gylchol ar y llwybr troed heibio Rhaeadr Ddu ac o amgylch Coed Nyth-y-Frân

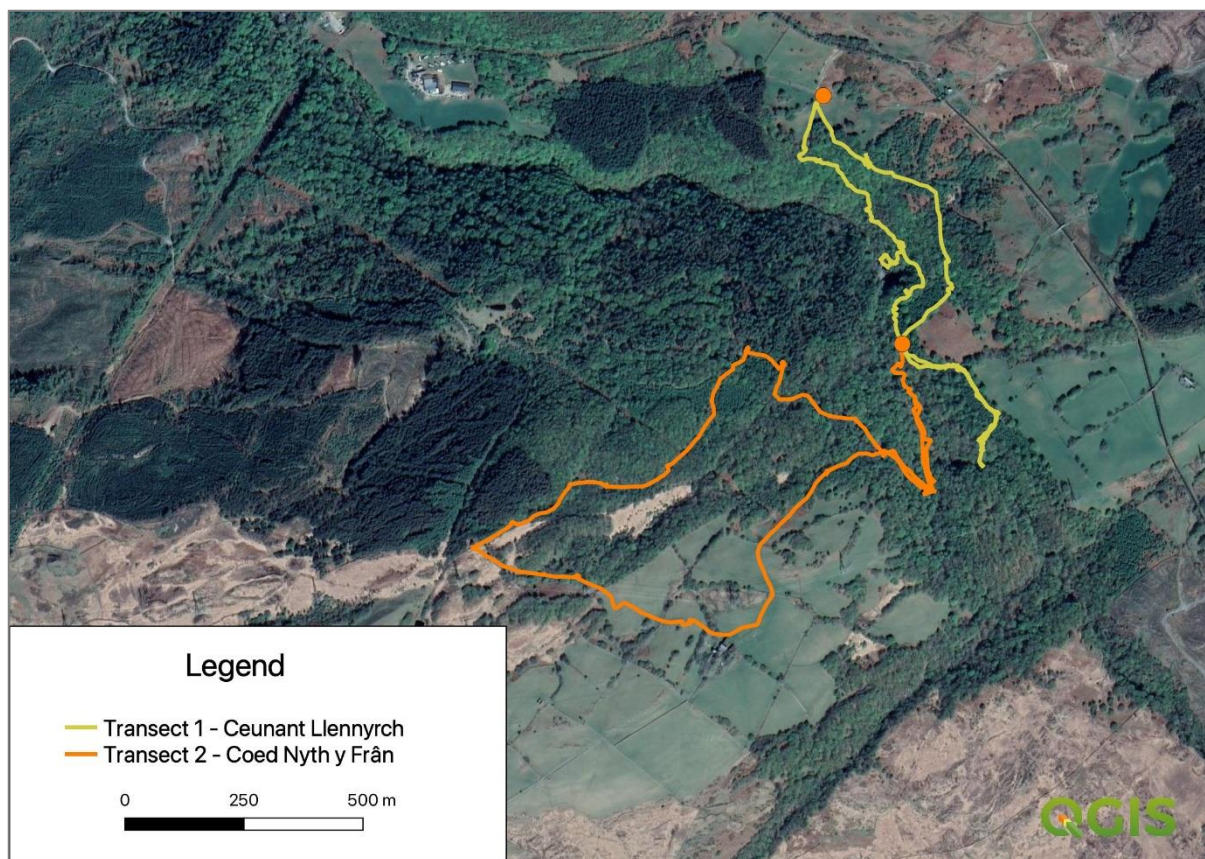
Gliniogai cyffredin (*Melampyrum pratense*) yn blodeuo ar hyd y llwybr yng Ngheunant Llennyrch.

1. Manylion yr arolwg

Dilynodd yr arolwg o goetir Ceunant Llennyrch a cheunant yr afon yr un llwybr a wnaed yn 2020 a 2021 (gweler ffigur 1 isod), yn dechrau wrth y porth ar hyd y ffordd lle mae'r prif llwybr troed yn dechrau ar gyfeirnod grid SH665392. Roedd y trawslun (llinell felen) cyntaf yn cwmpasu'r prif llwybr crwn wedi'i farcio gan y ffordd oddi yma, trwy'r coetir i Raeadr Ddu, ac yn ôl i'r man cychwyn. Dechreuodd yr ail linell drawslun (llinell oren) yng ngheunant yr afon a dilyn llwybr cylchol â'r ffordd drwy ardal goed Nyth-y-Frân i'r gorllewin o Afon Prysor. Cynhaliwyd y ddau drawslun ar 19 Mehefin 2022.

Yn ystod yr arolwg, cofnododd yr arsylwr unrhyw adar a welwyd yn ystod y trawslun (yn enwedig unrhyw arwyddion o weithgaredd bridio), gweithgaredd mamaliaid, 'digonedd' sbwriel h.y. faint ohono oedd i'w weld ar hyd llwybrau troed ac mewn mannau casglu poblogaidd a sawl delwedd pwynt sefydlog ar hyd y llwybrau (gweler adran 2. 5). Mae'r map yn ffigur 2 yn amlinellu manylion lleoliadau arolwg penodol.

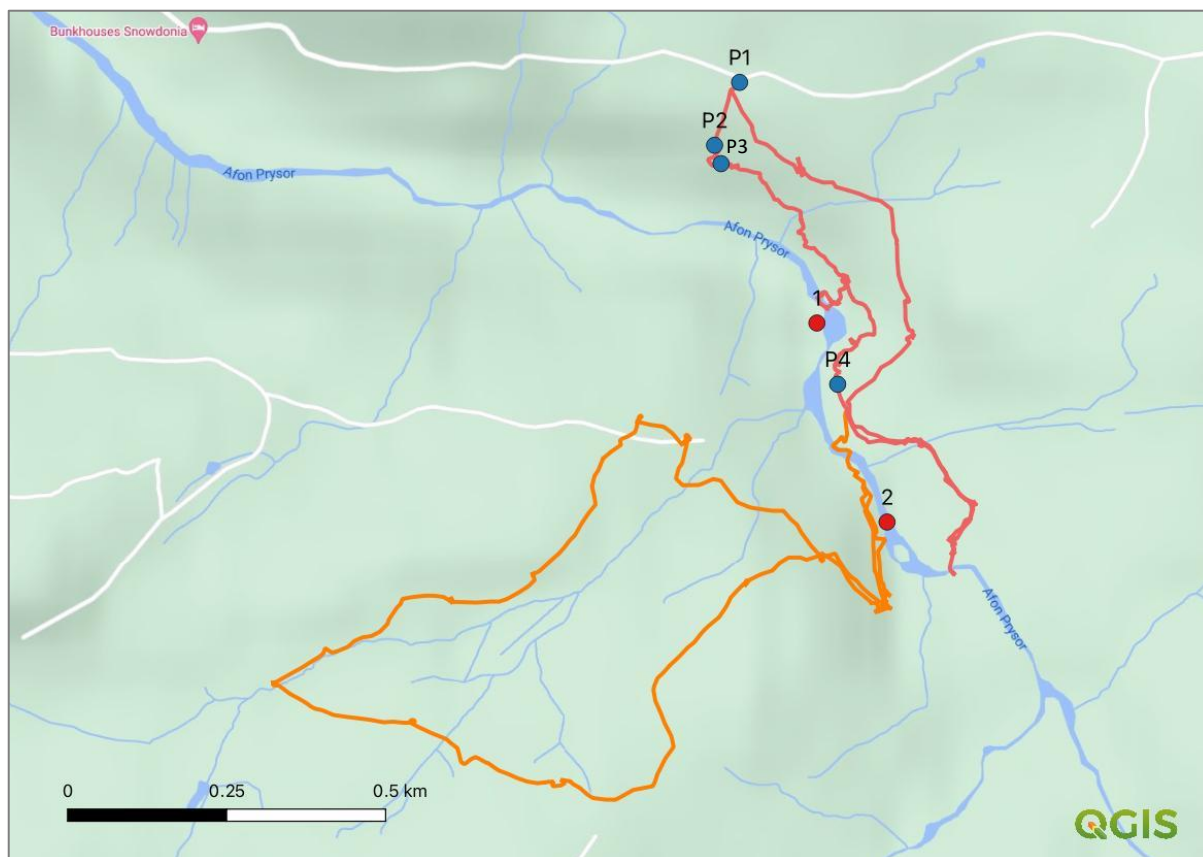
Amodau tywydd: roedd yr awyr yn gymylog (ac roedd 100% o orchudd cwmwl), dim gwynt a thymheredd ysgafn (15°C) pan gynhaliwyd yr arolwg eleni.

Ffigur 1. Map o ardal arolwg Ceunant Llennyrch sy'n dangos y ddau lwybr trawslun a wnaed ar 19 Mehefin 2022: mae'r llinell felen yn dangos y llwybr cylchol ar hyd y prif lwybr troed sy'n mynd heibio i'r brif raeadr sef Rhaeadr Ddu; mae'r llinell oren yn dangos y llwybr cylchol a gymerwyd drwy ardal goetirol Nyth-y-Frân.

2. Canlyniadau

Rhoddir crynodeb o'r canlyniadau ar gyfer pob un o'r arolygon gwahanol isod. Mae Ffigur 2 yn rhoi trosolwg o leoliadau golygfeydd mwy nodedig, pwyntiau'r arolwg allweddol a lleoliadau delweddau pwynt sefydlog. Cyfeirir at y pwyntiau rhifedig hyn yn y testun canlyniadau gan ddefnyddio ymsangiadau / parenthesesau ac yna'r cod rhifedig, er enghraifft '(P3)'.

Ffigur 2. Mae map o ardal arolwg Ceunant Llennyrch sy'n dangos y ddau lwybr trawst a nodiadau targed o'r arolwg: y pwyntiau coch yw'r nodiadau targed y cyfeirir atynt yn y crynodeb o'r canlyniadau isod ac mae pwyntiau glas yn safleoedd ffotograffiaeth pwynt sefydlog wedi'u targedu'n bennaf ar hyd llwybr-ffyrdd (gweler adran 2.5).

2.1 Bywyd adar

Cofnodwyd cyfanswm o 32 rywogaeth o adar gwahanol a 205 o unigolion ar draws y ddau lwybr trawslun (gweler tabl 1 isod); roedd y cyfanswm hwn yn cynnwys 21 o rywogaethau gwahanol a 70 o unigolion wedi eu cofnodi ar y trawslun o gwmpas Coed Llennyrch a Rhaedr Ddu, gyda 28 o rywogaethau a 135 o unigolion wedi'u cofnodi ar y llwybr arolwg cylchdaith o amgylch Coed Nyth-y-frân. Y rhywogaeth fwyaf niferus oedd Drywod (42 i gyd), Titw Tomos Las (14) a'r Titw Penddu / Glo (13). Roedd rhai o'r golygfeydd mwy nodedig o'r arolwg yn cynnwys tri o wahanol geiliogod Telor y Coed yn canu, dau Groesbig, ceiliog Corhedydd y Coed a chwech o Bibyddion Brith (un teulu gydag ifanc wedi magu plu).

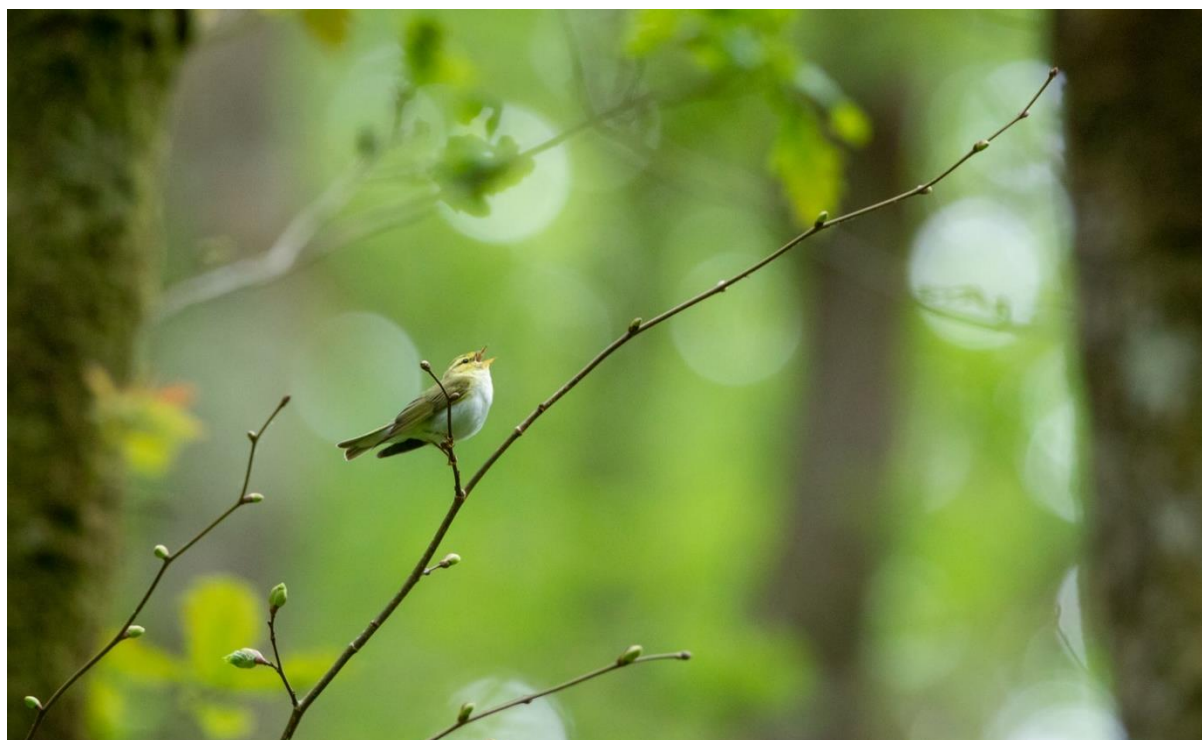
Cofnodwyd chwe rhywogaeth yn ystod arolygon 2022 oedd yn absennol yn 2021, sef un Siff Saff, Croesbig, Llwyd y Berth, Llinos, Gwennol Ddu a Cholomen y Coed. Fodd bynnag, gwelwyd pedair rhywogaeth yn 2021 a oedd yn absennol eleni: Gŵydd Canada, Gylfinbraff, Gwalch Glas a'r Pibydd Brith.

Ni welwyd unrhyw effeithiau amlwg ar unwaith yn ystod yr arolygon hyn i awgrymu effeithiau ymwelwyr ar y bywyd adar yn y safle hwn. Fodd bynnag, gall datblygiad parhaus y teithiau cerdded a'r archwilio sy'n digwydd yn y ceunant fod yn effeithio ar rywogaethau neu'n peri pryder aflonyddu ar Fronwen y Dŵr / Trochwyr a'r Siglen Lwyd sy'n nythu o fewn y ceunant ei hun. Ni chofnodwyd unrhyw 'fronwennod y dŵr' yn ystod 2021 na 2022, ond cawsant eu gweld yn ystod y cyfnod clo pan roedd llawer llai yn ymweld â'r safle.

Tabl 1. Canlyniadau arolwg adar bridio ar gyfer Ceunant Llennyrch yn 2022.

Enw'r Safle		Ceunant Llennyrch			
Math o arolwg		Adar bridio			
Syrfewyr		Ben Porter a Jo Porter			
Dyddiad yr arolwg		19/06/2022			
Rhywogaeth	Enw gwyddonol	Trawslun neu safle			Tystiolaeth o fridio yn ystod ymweliadau
		Ceunant Llennyrch a Rhaeadr Ddu	Coed Nyth-y-Fran	Cyfanswm	
Telor y Coed	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	3		3	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu
Llwyd y Berth	<i>Prunella modularis</i>	1		1	
Siff saff	<i>Phylloscopus collybita</i>	2	1	3	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu
Mwyalchen	<i>Turdus merula</i>	2	5	7	
Titw glo	<i>Periopus ater</i>	3	10	13	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu a chywion wedi magu plu
Penloyn / telor penddu	<i>Sylvia atricapilla</i>	4	8	12	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu
Titw Tomos las	<i>Cyanistes caeruleus</i>	6	8	14	Cywion wedi magu plu
Dryw	<i>Troglodytes troglodytes</i>	15	27	42	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu a chywion wedi magu plu
Ji-binc	<i>Fringila coelebs</i>	3	5	8	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu
Y fronfraith	<i>Turdus philomelos</i>	1	3	4	Ceiliog yn canu a chywion wedi magu plu
Robin goch	<i>Erithacus rubecula</i>	4	8	12	Oedolion yn seinio larwm ac oedolion â bwyd
Dringwr / Dringhedydd bach	<i>Certhia familiaris</i>	4	6	10	
Telor y Cnau	<i>Sitta europaea</i>	2	5	7	
Titw mawr	<i>Parus fawr</i>	3	1	4	
Titw cynffon hir	<i>Aegithalos caudatus</i>	5	4	9	Cywion wedi magu plu
Pila werdd / llinos werdd	<i>Carduelis spinus</i>	2		2	
Brych y coed	<i>Turdus viscivorus</i>	3	3	6	Oedolion yn seinio larwm
Sigl i gwt llwyd	<i>Motacilla cinerea</i>	3	1	4	Cywion wedi magu plu
Dryw melyn cribog / Eurben	<i>Regulus regulus</i>	2	10	12	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu

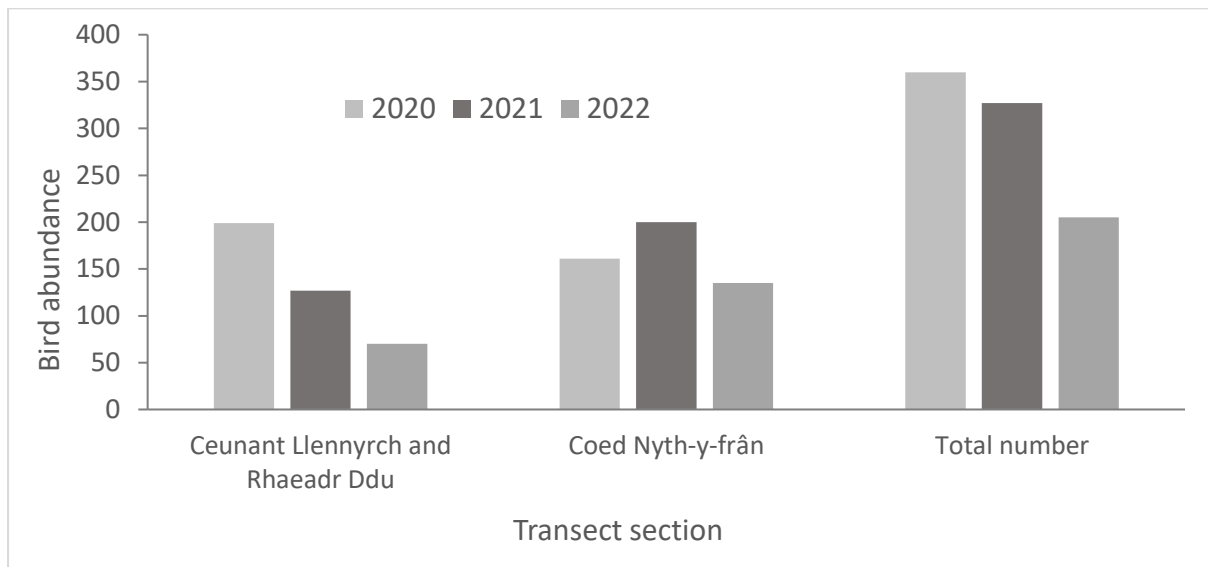
Sgrech y coed	<i>Garulus glandarulus</i>	1		1	
Croesbig	<i>Loxia curvirostra</i>	1	1	2	
Tingoch cyffredin	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>		2	2	Oedolion yn seinio larwm
Gwennol	<i>Hirundo rustica</i>		3	3	
Pibydd y ddôl	<i>Anthus pratensis</i>		2	2	
Drywod gwyn	<i>Phylloscopus trochilus</i>		7	7	Ceiliogod y rhywogaeth yn canu
Asgell	<i>Apus apus</i>		1	1	
Llinos	<i>Carduelis cannabina</i>		3	3	
Pibydd y coed	<i>Anthus trivialis</i>		1	1	Ceiliog yn canu
Cnocell Fraith Fawr	<i>Dendrocopos fawr</i>		2	2	
Mantell Fraith / Pibydd Brith	<i>Ficedula hypoleuca</i>		6	6	Cywion wedi magu plu
Ysguthan	<i>Columba palumbus</i>		1	1	
Bwncath	<i>Buteo buteo</i>		1	1	
Cyfanswm nifer y rhywogaethau		21	28	32	
Cyfanswm		70	135	205	

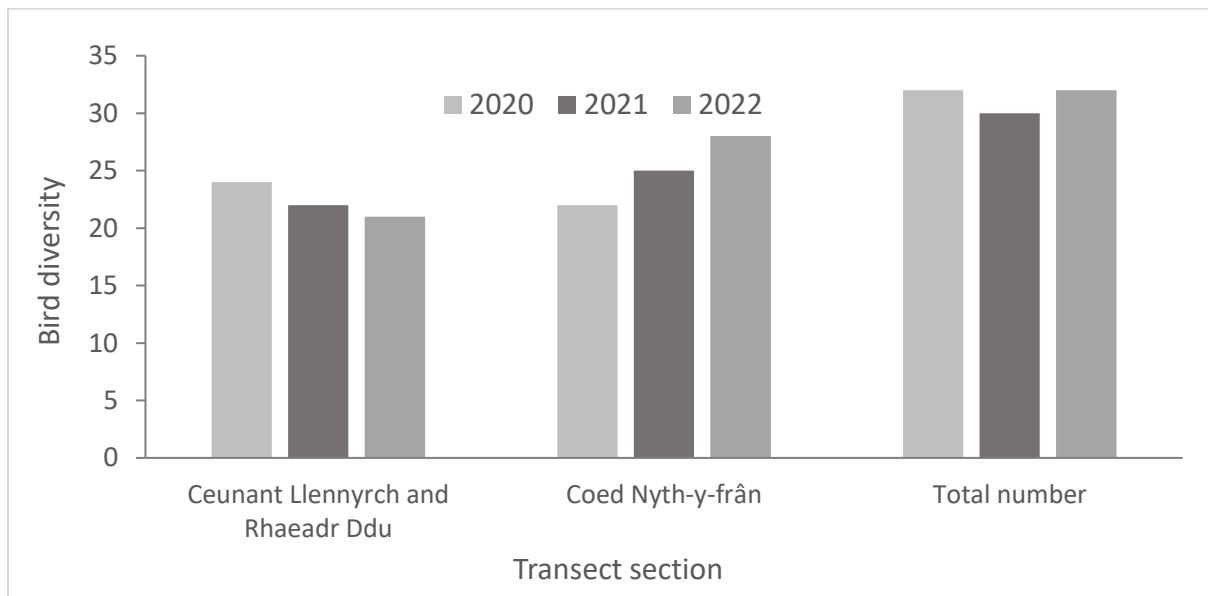
Ceiliog Telor y Coed (*Phylloscopus sibilatrix*). Mae'r Goedwig Law Geltaidd yn arbennig o bwysig i'r rhywogaeth hon fel cynefin bridio / magu.

Cymariaethau o ddigonedd ac amrywiaeth adar ar draws blynnyddoedd

Wrth edrych ar y ffigyrau cyffredinol ar gyfer eleni, dyma'r isaf o'r tair blynedd a arolygwyd o ran digonedd ymhlith yr adar a gofnodwyd: dim ond 205 o adar a welwyd ar draws y ddau drawslun, o'i gymharu â 327 yn 2021 a 360 yn 2022 (gweler ffigur 3). Mae hyn yn dangos newid eithaf dramatig, ac fe'i gwelwyd fwyaf amlwg yn ardal Ceunant Llennyrch a Rhaeadr Ddu. Roedd yn amlwg bod rhywogaethau bridio prinnach fel y Pibydd Brith, y Gylfinbraff a Thelor y Coed yn isel iawn mewn niferoedd, ochr yn ochr â rhywogaethau cyffredin fel y Titw Glas a'r Titw Mawr. Nid yw'r union resymau sy'n sail i wahaniaethau o'r fath yn glir, a bydd yn ddiddorol cymharu canlyniadau'r arolwg hwn â chanlyniadau ehangach 'Yr Arolwg Adar Bridio' a gynhaliwyd ledled y genedl gan Yr Ymddiriedolaeth Ornitholeg Brydeinig - bydd hyn yn caniatáu i asesiad gael ei wneud i sefydlu a yw ein canlyniadau'n cael eu hadlewyrchu yn y tueddiadau ehangach a welwyd yn 2022. O ran amrywiaeth, roedd y 32 rhywogaeth a ganfuwyd yn 2022 yn debyg i'r hyn a gafwyd mewn blynnyddoedd blaenorol (gweler ffigur 4).

Ffigur 3. Digonedd o adar (h.y. nifer yr adar unigol a gofnodwyd) ar hyd prif drawlsuniau yn 2020 (llwyd golau), 2021 (llwyd tywyllach) a 2022 (llwyd).

Ffigur 4. Amrywiaeth yr adar (h.y. cyfanswm nifer y rhywogaethau) ar hyd y prif drawsluniau yn 2020 (llwyd golau), 2021 (llwyd tywyllach) a 2022 (llwyd).

2.2 Llystyfiant

Er na chynhaliwyd arolygon llystyfiant penodol ar y safle hwn, mae'r delweddau pwynt sefydlog yn adran 2.5 yn rhoi cymhariaeth weledol ar draws y tair blynedd o unrhyw newidiadau yn y pwyntiau hyn a ddewiswyd ar hyd llwybr-ffyrdd.

Mae pryder parhaus ar y safle hwn yn ymwneud â'r erydu cynyddol a sathru'r cymunedau mwsogl, rhedyn a bryoffytau cain ar hyd ochrau'r ceunant oherwydd gweithgareddau cerdded ceunentydd sy'n digwydd yn rheolaidd yng Ngheunant Llennyrch. Roedd nifer o lwybrau sy'n cael eu defnyddio lawer sy'n arwain at y ceunant wedi cael eu sathru'n drwm, ac roedd ochrau'r ardal o amgylch Rhaeadr Ddu (pwynt 1 yn y map yn ffigur 2) hefyd yn dangos tystiolaeth o effeithiau sathredig ar y mwsoglau a'r rhedyn hyn. Byddai arolwg penodol o'r ceunant a'i gymunedau rhedyn a mwsogl yn fwyaf defnyddiol i lywio i ba raddau y gallai'r gweithgareddau cerdded ac archwilio'r ceunant hwn fod yn effeithio ar y cymunedau llystyfiant coetir pwysig.

Peth o effeithiau troedio ymwelwyr dynol ar y cymunedau mwsogl a rhedyn ar hyd ochr Rhaeadr Ddu (pwynt 1 ar y map yn ffigur 2).

2.3 Ysbwriel

Dim ond dwy eitem o sbwriel y daethpwyd o hyd iddynt ar draws y ddau lwybr trawslun yn 2022: paced creision a deunydd lapio melysion, a hynny o amgylch ardal Rhaeadr Ddu. Mae hynny'n ymdebygu i'r un eitem a ganfuwyd yn 2021, ac yn mynd yn groes i'r duedd gyffredinol a welwyd ar draws gweddill safleoedd arolwg Eryri o ran dangos lefelau is o sbwriel y tu allan i'r cyfnod clo (roedd saith eitem o sbwriel wedi'u canfod yn yr ardal yn 2020).

2.4 Pethau eraill a welwyd

Roedd dau fath o bryfetach o bwys arbennig a welwyd yn ystod yr arolwg yn cynnwys y Chwimwyfyn Aur (*Phymatopus hecta*) a gwyfyn Brith y Cyrains (*Abraxas sylvata*).

2.5 Delweddau llwybr pwynt sefydlog i gofnodi cyflwr llystyfiant

Dangosir y delweddau dros y tair blynedd ochr yn ochr â'i gilydd er mwyn i ni allu gwneud cymariaethau yn y lleoliadau pwynt sefydlog allweddol a ddefnyddir ar gyfer y delweddau hyn (a ddangosir ar y map yn ffigur 2).

Lleoliadau delweddau: **colofn ar y chwith** wrth fynd i mewn i'r safle (**P1** ar y map yn ffigur 2) a'r **golofn ar y dde** yn edrych yn ôl tuag at y fynedfa wrth giât i goetir. (**P2**).

Lleoliadau delweddau: **colofn ar y chwith** ar hyd llwybr troed coetir gyda chyfeiriad y llwybr wedi'i farcio (**P3**) a cholofn dde ar hyd y llwybr troed coetir gyda chyfeiriad y llwybr wedi'i farcio (**P5**).